

ною безпекою / С.Ю. Хамініч, О.В. Марковський // Економіка підприємств та маркетинг. – 2009. – Вип. 3/1. – С.91-97.

21.Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект / С.М. Шкарлет. – К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. – 436 с.

22.Штембуляк Д.О. Основи формування фінансової складової економічної безпеки підприємства в умовах трансформаційної кризи української економіки / Д.О. Штембуляк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy-confer.com.ua/full_article/590.

23.Ярочкин В.И. Предприниматель и безопасность / В.И. Ярочкин. Ч.2. – М.: Экспертное бюро, 1994. – 120 с.

Отримано 30.01.2012

УДК 332.14

В.В.БЛАГОЙ

Харківська національна академія міського господарства

ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНУ

Досліджується питання використання аналізу в прогнозуванні і попередженні кризових станів підприємств регіону. Розглянуто методику аналізу фінансової кризи підприємств регіону, доповнену аналізом зони катастрофічного хитливого розвитку систем «поточні витрати – прибуток», «обігові кошти – прибуток» та «виручка – прибуток», що дозволяє виявити можливий стрибкоподібний перехід до іншої траєкторії розвитку на підставі теорії катастроф.

Исследуется вопрос использования анализа в прогнозировании и предупреждении кризисных состояний предприятий региона. Рассмотрена методика анализа финансового кризиса предприятий региона, дополненная анализом зоны катастрофического неустойчивого развития систем "текущие расходы – прибыль", "оборотные средства – прибыль" и "выручка – прибыль", что позволяет обнаружить возможный скачкообразный переход к другой траектории развития на основании теории катастроф.

In the article the question of the use of analysis is investigational in prognostication and warning of the crisis states of enterprises of region. Considered methodology of analysis of financial crisis of enterprises of region, that is complemented by the analysis of zone of catastrophic development of the systems "current outlays are an income", "turnover means are an income" and profit "yield is an income", and allows to find out the possible saltatory passing to other trajectory of development on the basis of theory of catastrophes.

Ключові слова: фінансовий механізм, діагностика, аналіз, методика, фінансова криза, синергетичний підхід, розвиток системи, теорія катастроф.

В сучасних умовах української економіки багато підприємств зіштовхуються в процесі свого розвитку з проблемами і труднощами економічного характеру. Складний економічний стан характеризується типовими проблемами для сучасного етапу переходу до світових стандартів господарювання і загальною фінансовою нестабільністю. Інформація про потенційну нестабільність зовнішнього середовища, як правило, найменш повна і достовірна, оскільки неможливо з досить високим ступенем точності пророчити імовірність появи різних форс-

мажорних обставин. Прикладами тому можуть служити раптово виникаючі кризові стани на фінансових ринках, що потрясли світову фінансову систему.

Актуальність дослідження попередження кризових явищ підприємництва в регіональному вимірі посилюється також існуванням негативних наслідків ринкової трансформації економіки та їх впливом на існуючий стан і подальший розвиток окремих галузей економіки. Зокрема, такими наслідками є скорочення обсягів виробництва продукції, порушення виробничих та коопераційних зв'язків, низький рівень показників ефективності та продуктивності, значний рівень фізичного і морального зносу матеріально-технічної бази підприємств і т.п.

Окремим аспектом проблеми вивчення регіональних особливостей попередження кризових явищ підприємництва є усвідомлення того, що його роль є особливо ваговою в забезпеченні соціально-економічного розвитку на місцевому рівні.

Методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємництва регіону має зводитись до визначення рівня сприятливості середовища, створеного для ведення підприємницької діяльності, а також прогнозування і попередження процесу трансформації фінансового стану підприємств регіону.

Важливе теоретичне і практичне значення має вибір парадигми, якої необхідно дотримуватися при описі життєвого циклу підприємств регіону.

Поряд із механістичним підходом до вивчення процесу явищ у світі останнім часом усе більше застосування в різних областях здобуває синергетична парадигма. Основоположниками синергетичного підходу до вивчення процесів є: В. Арнольд, І. Пригожин, Г. Николис, Г. Хакен, Д. Чернавський [1-4] та ін.

Сьогодні в Україні на перший план виходить проблема адекватної оцінки при прийнятті рішень по кожній конкретній задачі, пов'язаній з процесом трансформації фінансового стану підприємств регіону в умовах ринкової економіки.

Використання на підприємствах регіону методики аналізу фінансової кризи, яка доповнена аналізом зони катастрофічного хитливого розвитку систем «поточні витрати – прибуток», «обігові кошти – прибуток» та «виручка – прибуток», дозволяє виявити можливий стрибкоподібний перехід до іншої траєкторії розвитку на підставі теорії катастроф.

Мета даного дослідження – розглянути методичні підходи до використання аналізу в прогнозуванні і попередженні кризових явищ підприємництва на регіональному рівні, доповнити методику аналізу

фінансової кризи підприємств регіону аналізом зони катастрофічного хитливого розвитку систем, що дозволить виявити можливий стрибкоподібний перехід до іншої траєкторії розвитку на підставі теорії катастроф.

Сприяння розвитку та забезпечення попередження кризових явищ підприємництва є більш ефективним безпосередньо на регіональному та місцевому рівнях, а отже, і формування належної її системи, враховуючи фінансування заходів, більш доцільно «передавати» з центрального на регіональний та субрегіональний рівні ієрархії управління економікою, що, в свою чергу, зумовлює посилення значення місцевих органів влади як ключового суб'єкта системи попередження кризових явищ бізнесу [5].

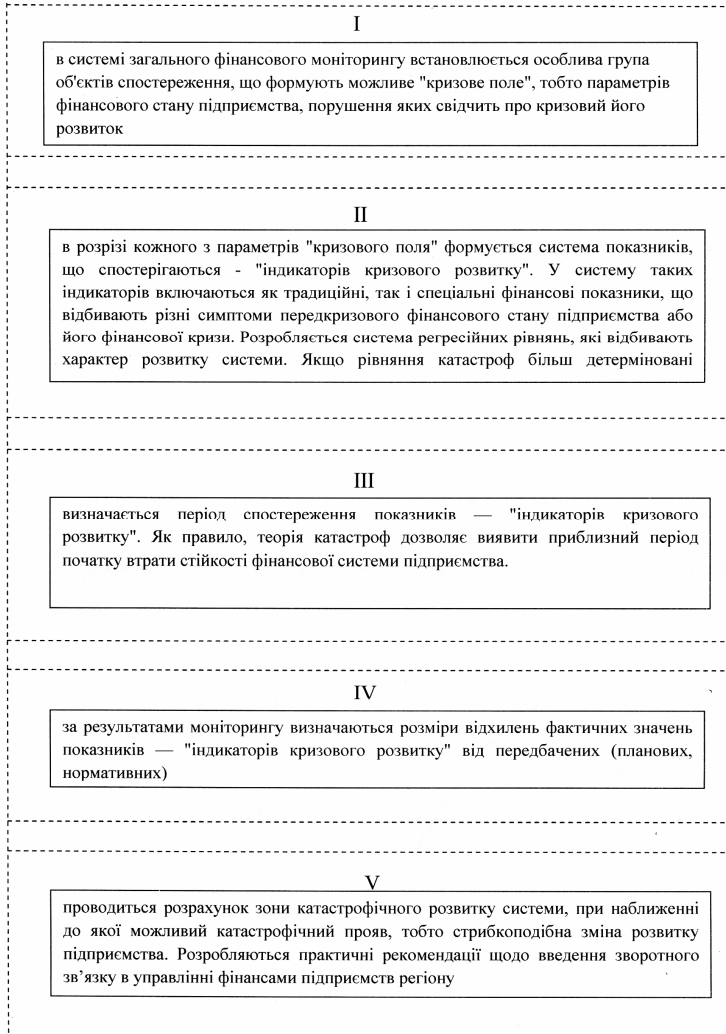
Відсутність достатньої уваги з боку регіональних органів державного управління до питань економічної безпеки бізнесу, недосконалість законодавства та державної регуляторної політики створюють системні перешкоди функціонуванню і подальшому розвитку підприємництва. Більше того, існуючий стан нормативно-правового забезпечення і регуляторної політики в Україні та її регіонах не відповідають не лише інтересам розвитку підприємництва, а й європейським стандартам правового регулювання підприємницької діяльності.

Повноцінна політика органів державного управління всіх рівнів повинна базуватися на попередженні кризових явищ в економіці регіону та може стати суттєвим важелем активізації підприємницької діяльності населення, покращення рівня життя громадян, залучення інвестиційних ресурсів в економіку регіонів і забезпечення їх стабільного соціально-економічного та фінансового розвитку.

Умови стратегічних несподіванок характеризуються наступною ситуацією: проблема виникає раптово і всупереч чеканням; вона ставить нові задачі, не відповідні минулому досвіду; невміння прийняти контрзаходи призводить або до великого фінансового збитку, або до погіршення можливостей одержання прибутку. Теорія катастроф може заздалегідь виявити латентні кризові ознаки у фінансовій системі та загальну кризу, що насувається. Теорія катастроф являє собою дослідницьку програму вивчення і прогнозування нестійкості різних систем. Таку назву вона одержала тому, що втрата стійкості за своїми проявами може бути катастрофічною, навіть якщо не призведе до загибелі або руйнування системи, а лише обумовлює перехід до іншої траєкторії розвитку. На практиці оцінка показників, які можуть сигналізувати про наявність кризових ознак, базується на узагальнених оцінках експертів, на спостереженні динаміки його розвитку, прогнозах еволюції середовища. Для подолання недоліків, пов'язаних із суб'єктивністю

оцінок вказаних методів, нами запропоновано користуватися індикаторами, які приведені в економічній літературі та нормативних актах.

Формалізуючи викладені вище положення, методика аналізу фінансової кризи з використанням теорії катастроф має наступний вигляд (рисунок).

Методика аналізу фінансової кризи підприємств регіону

Особливий інтерес представляє використання синергетичного підходу до дослідження фази кризи фінансової системи підприємств регіону. Згідно з синергетичною парадигмою за допомогою невеликого числа параметрів порядку можна описати складну систему. Коли значення параметрів порядку близькі до граничного, досить незначного впливу на систему для того, щоб вона стрибком перейшла з існуючого, що став хитливим до нового стійкого стану. В таких критичних поворотних пунктах траєкторії розвитку системи – точках біфуркації – відбувається вибір альтернатив подальшого руху.

Теоретичні аспекти розробки та впровадження комплексу заходів щодо аналізу та попередження фінансової кризи підприємств регіону дозволили на основі оцінки фінансового стану сформувати ефективну систему управління фінансовими ресурсами.

Аналіз методів прогнозування імовірності банкрутства виявив ряд недоліків, які обумовили необхідність розробки нового підходу до діагностики та аналізу фінансової кризи підприємств регіону.

Таким чином, методичний підхід дозволить одержати найбільш розгорнуту картину фінансової кризи, конкретизувати форми її протікання та методи фінансового оздоровлення підприємств регіону.

Проведені дослідження дозволили вдосконалити методіку попередження кризових явищ в економіці регіону з використанням теорії катастроф.

1. Арнольд В.И. Теория катастроф / В.И. Арнольд. – Едиториал УРСС, 2004. – 128 с.

2. Николис Г., Пригожин И. Самоорганизация в неравновесных системах: От диссипативных структур к упорядоченности через флуктуации / Г. Николис, И. Пригожин. – М.: Мир, 1979. – 512 с.

3. Хакен Г. Синергетика / Г. Хакен. – М.: Мир, 1980. – 406 с.

4. Чернавский Д.С. Синергетика и информация: Динамическая теория информации / Д.С. Чернавский. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: УРСС, 2004. – 423 с.

5. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення / Т.Г. Васильців. – Львів: Арал, 2008. – 384 с.

Отримано 21.09.2011

УДК 338 : 657.6

Н.І.ГОРДІЄНКО, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ АУДИТУ ШАХРАЙСТВА І ПОМИЛОК У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Обґрунтовується необхідність створення системи економічної і фінансової безпе-